

Warszawa, 12.05.2023

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

V.510.28.2023.MK

Trybunał Konstytucyjny

aleja Jana Chrystiana Szucha 12A,
00-918 Warszawa

Skarżący: (...)

Uczestnicy:

1. **Sejm Rzeczypospolitej Polskiej**
2. **Prokurator Generalny**
3. **Rzecznik Praw Obywatelskich**

Sygnatura akt SK 10/23

Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich

W ślad za pismem z dnia 7 marca 2023 r. (znak: V.510.28.2023), w którym Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił swój udział w sprawie o sygnaturze akt SK 10/23, zgodnie z treścią tego pisma, przedstawiam uzasadnienie do stanowiska, iż: *art. 398²² § 1 w związku z art. 767⁴ § 1 w związku z art. 13 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm., zwanej dalej: „k.p.c.”) jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).*

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
bip.brpo.gov.pl

Uzasadnienie stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich

I.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich problem konstytucyjny ujawniony na tle niniejszej sprawy dotyczy funkcjonowania w obrocie prawnym normy, z której wynika, że orzeczenie referendarza sądowego, wykonującego zadania z zakresu ochrony prawnej w postępowaniu egzekucyjnym, nie podlega kontroli sądowej, bowiem nie przysługuje na nie skarga do sądu.

W stanie faktycznym sprawy Skarżący w niniejszym postępowaniu ze skargi konstytucyjnej, występował jako dłużnik w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym (...) pod sygnaturą akt (...). W postępowaniu tym Komornik Sądowy zastosował środki egzekucyjne w postaci: zajęcia wierzytelności pieniężnej przysługującej dłużnikowi oraz sprzedaży udziałów należących do dłużnika w spółce prawa handlowego. Czynności te zostały zaskarżone na mocy art. 767 k.p.c. Postanowieniem z 21 lutego 2022 r. Referendarz Sądowy przy Sądzie Rejonowym (...) oddalił skargi na obie czynności egzekucyjne. Na rozstrzygnięcie to nie przysługiwał środek zaskarżenia, co zostało potwierdzone w postanowieniu z 27 kwietnia 2022 r., sygnatura akt: (...), w przedmiocie odmowy sporządzenia uzasadnienia do postanowienia oddalającego skargi na czynności komornika.

II.

Kwestia zaskarżalności czynności komornika sądowego została uregulowana w przepisach k.p.c., dotyczących postępowania egzekucyjnego. Przede wszystkim zaś podstawowym środkiem obrony praw naruszonych działaniem komornika w postępowaniu egzekucyjnym jest skarga z art. 767 k.p.c. W doktrynie wskazuje się, że: „Podstawowym środkiem zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym jest skarga na czynności komornika, która zarazem stanowi środek nadzoru sądu nad komornikiem. Służy ona co do zasady na wszelkie czynności komornika – rozstrzygające i faktyczne – oraz na zaniechanie dokonania przez niego czynności. Nieliczne czynności komornika nie podlegają zaskarżeniu skargą, np. plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji, tzw.

czynności wewnętrzne komornika, czyli czynności, które nie wywołują skutków dla postępowania egzekucyjnego (...).¹

Skargę na czynności komornika rozpatruje sąd (art. 767² k.p.c.). Zaś w myśl ogólnej reguły, dotyczącej kompetencji referendarzy sądowych, określonej w art. 47¹ k.p.c., referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w przypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma, zależnie od rodzaju podejmowanej czynności, prawa i obowiązki sądu albo przewodniczącego. W postępowaniu egzekucyjnym zakres uprawnień orzeczniczych referendarzy sądowych został określony w art. 759 § 1¹ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, czynności egzekucyjne zastrzeżone dla sądu mogą być wykonywane przez referendarza sądowego, z wyłączeniem: stosowania środków przymusu; orzekania o ściągnięciu należności w trybie art. 873; stwierdzenia wygaśnięcia skutków przybicia i utraty rękojmi; spraw o egzekucję świadczeń niepieniężnych z wyjątkiem wydania rzeczy ruchomej; spraw o egzekucję przez zarząd przymusowy; spraw o egzekucję przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego.

Celem powyższej regulacji, rozszerzającej kompetencje referendarza sądowego na sprawy zastrzeżone we wcześniejszym stanie prawnym dla sądu, było odciążenie sędziów i usprawnienie przebiegu postępowania egzekucyjnego.

Odnosząc się do pozycji ustrojowej referendarzy sądowych Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił, iż: „referendarze są urzędnikami sądowymi, którzy zostali upoważnieni do wykonywania oznaczonych czynności w postępowaniu sądowym – innych niż sprawowanie wymiaru sprawiedliwości (...). Choć ustawodawca ani nie określił kompetencji referendarzy sądowych w sposób generalny, ani też nie wskazał, na czym polega realizacja zadań z zakresu ochrony prawnej, to z zastosowania językowych i systematycznych reguł wykładni norm konstytucyjnych oraz prawa o ustroju sądów powszechnych wynika, że ich działalność nie jest sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości. Jednoczesne zaś uprawnienie sędziów i referendarzy

¹ O. Marcewicz [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do wybranych przepisów nowelizacji 2019, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019, art. 767.

sądowych do wykonywania tego samego rodzaju zadań z zakresu ochrony prawnej nie narusza *per se* prawa do sądu.”²

Jednocześnie, wobec ograniczeń ustanowionych przez ustawodawcę odnośnie zaskarżalności postanowień wydanych w postępowaniu egzekucyjnym, w tym w związku z rozpoznaniem skargi na czynności komornika, nie wszystkie tego rodzaju postanowienia mogą być poddane kontroli sądowej, także wówczas, gdy skargę rozpoznał referendarz sądowy.

Ogólna norma z art. 767⁴ § 1 k.p.c. stanowi, że zażalenie na postanowienie sądu, przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie. Z kolei, zgodnie z art. 398²² § 1 k.p.c., na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłoby zażalenie. Zatem norma z art. 767⁴ § 1 k.p.c. poprzez art. 398²² § 1 k.p.c. w zw. z 13 § 2 k.p.c. ma również zastosowanie wobec rozstrzygnięć wydanych przez referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym, w tym w związku z rozpoznaniem skargi na czynności komornika.

Stosownie do powyższego, w obecnym stanie prawnym, skarga na postanowienie referendarza sądowego wydane w postępowaniu egzekucyjnym dotyczy przede wszystkim postanowień wskazanych w licznych przepisach szczególnych o postępowaniu egzekucyjnym, a także postanowień kończących postępowanie egzekucyjne (np. o umorzeniu tego postępowania) oraz postanowień kończących dany etap egzekucji, wydanych w związku z rozpoznaniem skargi na czynności komornika na mocy art. 394 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., o czym poniżej.

Zażalenie na postanowienie wydane w wyniku rozpoznania skargi na czynności komornika nie zostało wskazane wprost w ustawie. Natomiast na zasadzie art. 13 § 2 k.p.c. do możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie wydane w następstwie rozpoznania skargi na czynności komornika sądowego ma zastosowanie art. 394 § 1 k.p.c. Z przepisu tego wynika, że zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie. A więc stosując odpowiednio powyższą zasadę do postanowień wydanych w postępowaniu egzekucyjnym w związku ze skargą na czynności komornika, zażalenie przysługuje jedynie wówczas, gdy przedmiotem skargi jest czynność kończąca postępowanie egzekucyjne lub samodzielną część tego postępowania, albo też zmierza do

² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 maja 2011 r., sygnatura akt P 38/08, opubl. OTK-A 2011/4/33.

zakończenia egzekucji. Kwestia ta była także przedmiotem wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zakończonej wyrokiem z 22 października 2013 r. o sygnaturze akt SK 14/11³, dotyczącej kwestii niekonstytucyjności normy prawnej dopuszczającej brak uzasadnienia dla postanowienia oddalającego skargę na czynności komornika, które ze względu na przedmiot skargi nie podlega zaskarżeniu zażaleniem. Trybunał w odniesieniu do istoty skargi na czynności komornika oraz ograniczonej zaskarżalności orzeczeń wydanych w związku ze skargą zauważył, że: „Zgodnie z utrwalonym w judykaturze SN i aprobowanym w piśmiennictwie poglądem na postanowienie sądu wydane w wyniku wniesienia skargi na czynności komornika przysługuje zażalenie wówczas, gdy postanowienie to kończy postępowanie egzekucyjne lub samodzielną część tego postępowania, albo też zmierza do zakończenia egzekucji (por. uchwała SN z 28 listopada 1969 r., sygn. akt III CZP 83/69, OSNCP nr 6/1970, poz. 105, postanowienie SN z 15 kwietnia 1986 r., sygn. akt III CRN 40/86, OSNCP nr 7/1987, poz. 102, uchwała SN z 26 stycznia 1999 r., sygn. akt III CZP 58/98, OSNC nr 6/1999, poz. 107).”.

Natomiast postanowienia referendarza sądowego oddalające skargę na czynności komornika w przedmiocie zajęcia wierzytelności oraz sprzedaży udziałów nie mają charakteru kończącego postępowanie. Sąd Najwyższy wielokrotnie podkreślał, iż w przypadku zajęcia składników majątkowych dłużnika lub też innych czynności częściowych podjętych w celu wyegzekwowania świadczenia dłużnika nie dochodzi do zamknięcia postępowania lub jego etapu.⁴ Wobec tego postanowienia referendarza sądowego wydane w związku ze skargą na wspomniane powyżej czynności komornika, nie będą poddane kontroli sądu, działającego w składzie jednoosobowym, jako sąd drugiej instancji, zgodnie z odrębną dla postępowania egzekucyjnego procedurą skargową określoną w art. 767^{3a} k.p.c.

III.

Naruszenie art. 45 ust. 1 Konstytucji

Jak zostało już wskazane powyżej, orzekanie przez sądy oraz referendarzy sądowych w związku z rozpoznaniem skargi na czynności komornika, stanowi wykonywanie zadań z zakresu ochrony prawnej. Pomimo tego, że ta działalność nie

³ Opubl. OTK-A 2013/7/101.

⁴ Uchwała Sądu Najwyższego z 6 listopada 2008 r., sygnatura akt III CZP 106/08, postanowienie Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2007 r., sygnatura akt III CZP 135/06.

stanowi sprawowania wymiaru sprawiedliwości, to także podlega ona gwarancjom wynikającym z prawa do sądu. Art. 45 ust. 1 Konstytucji stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Jak wynika również z poglądu utrwalonego w orzecznictwie Trybunału: „z konstytucyjnego prawa do sądu wywodzą się dwie postacie konstytucyjnego prawa podmiotowego. Pierwsze to prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości, a więc merytorycznego, wiążącego i ostatecznego rozstrzygnięcia w sporze o prawo (rozstrzygnięcie „sprawy”). Drugie to prawo do rozstrzygnięcia w przedmiocie aktu kształtującego sytuację prawną podmiotu konstytucyjnych praw i wolności.”⁵ „Z tak rozumianym prawem do sądu skorelowane są jednocześnie dwie funkcje sądów: funkcja wymiaru sprawiedliwości oraz funkcja ochrony prawnej. Kryterium rozdzielenia obu wskazanych powyżej funkcji sądów jest okoliczność, czy w danej kategorii spraw sądy decydują merytorycznie o prawach i wolnościach oznaczonego podmiotu, czy też kontrolują działania organów władzy publicznej z punktu widzenia ochrony jednostki przed arbitralnością.”⁶

Jednocześnie, w jednym z kluczowych wyroków Trybunału Konstytucyjnego z 12 maja 2011 r. o sygnaturze akt P 38/08, dotyczącym statusu referendarza sądowego oraz jego kompetencji do wykonywania zadań z zakresu ochrony prawnej zostało wyjaśnione, że: „jeżeli ustawodawca decyduje się na powierzenie referendarzom sądowym - w ramach organizacyjnej struktury władzy sądowniczej - kompetencji sądu w zakresie czynności ochrony prawnej, istotne jest, aby powierzenie służyło efektywnej ochronie prawnej podmiotów konstytucyjnych praw i wolności, jak również odpowiadało konstytucyjnej zasadzie sprawiedliwości proceduralnej oraz zasadzie sprawności i rzetelności działań organów władzy publicznej. Podmiot, któremu powierzono w ramach struktury sądów oznaczone zadania z zakresu ochrony prawnej, musi mieć zagwarantowane warunki: stabilności zatrudnienia, bezstronności i niezależności od innych organów władzy publicznej.” W tym samym orzeczeniu Trybunał odniósł się do kwestii powierzenia zadań z zakresu ochrony prawnej referendarzom sądowym, wskazując, że: „powierzenie wykonywania określonych

⁵ Wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 2 kwietnia 2001 r., sygnatura akt SK 10/00, opubl. OTK 2001/3/52; z 12 maja 2003 r., sygnatura akt SK 38/02, opubl. OTK-A 2003/5/38; z 13 czerwca 2006 r., sygnatura akt SK 54/04, opubl. OTK-A 2006/6/64; z 12 maja 2011 r., sygnatura akt P 38/08, opubl. OTK-A 2011/4/33.

⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 maja 2003 r., sygnatura akt SK 38/02, opubl. OTK-A 2003/5/38; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 czerwca 2006 r., sygnatura akt SK 54/04, opubl. OTK-A 2006/6/64.

funkcji z zakresu ochrony prawnej wykonywanej przez sądy referendarzom sądowym, pozbawionym cechy niezawisłości, nie zwalnia ustawodawcy od zagwarantowania odpowiednio standardów wymaganych m.in. przez art. 45 Konstytucji. Aktualny pozostaje pogląd, że "poddanie kognicji sądowej przez ustawodawstwo wewnętrzne spraw skądinąd «niekoniecznie» sądowych, powoduje podwyższenie standardu oceny. Postępowaniu sądowemu w sprawach, w danym systemie prawnym, powierzonym sądom (choć ta jurysdykcja mogłaby być oddana innym organom, bez szkody dla obowiązku konstytucyjnego czy też wynikającego z praw człowieka), stawia się wymagania takie same jak postępowaniu sądowemu, które z natury rzeczy «koniecznie» musi być ukształtowane jako sądowe (...) Każda bowiem sprawa poddana jurysdykcji sądowej (także przez ustawodawstwo zwykłe), z punktu kwestii dostępności jurysdykcji (także więc bariera kosztowa), jak i rzetelności ukształtowania procedury, podlega standardom właściwym dla art. 45 Konstytucji" (wyrok o sygn. P 4/04, s. 1007). Należy bowiem zauważyć, że art. 45 ust. 1 Konstytucji pozwala na rekonstrukcję wzorca zarówno dla postępowania sądowego, jak i innych postępowań, w których ochrona konstytucyjna jednostki musi być równoważna." Ponadto w orzeczeniu tym Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił, że: „Konstytucja nie zabrania ustawodawcy podjęć decyzji o zaangażowaniu urzędnika sądowego w rozstrzygnięcie sporu o prawo. Na poziomie konstytucyjnym nie uregulowano bowiem bezpośrednio zagadnienia liczby organów prowadzących postępowanie mające na celu rozstrzygnięcie sprawy i nie zakazuje się w sposób generalny ani rozdzielania czynności podejmowanych w celu rozpatrzenia sprawy między różne organy władzy publicznej, ani różnicowania zasad postępowania dla poszczególnych organów. Z perspektywy konstytucyjnej istotne jest, aby ostateczne i wiążące rozstrzygnięcie sprawy należało do sądu sprawującego wymiar sprawiedliwości. Beneficjent konstytucyjnego prawa do sądu musi mieć zagwarantowaną proceduralną możliwość przekazania sprawy do właściwego, niezależnego, bezstronnego i niezawisłego sądu. Postępowanie sądowe w tym ujęciu może stanowić „kontynuację” postępowania toczącego się przed urzędnikiem sądowym, w tym sensie, że sąd rozpozna merytorycznie „sprawę” i rozstrzygnie o prawach, które wcześniej stały się przedmiotem rozstrzygnięcia konkretnego urzędnika.”

Ponadto w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreśla się, że dla zapewnienia zgodności z art. 45 ust. 1 Konstytucji, sytuacja prawna jednostki ukształtowana rozstrzygnięciem referendarza sądowego powinna móc zostać ostatecznie także poddana kontroli instancji sądowej. W ten sposób dochodzi do realizacji funkcji kontrolnej i ochrony prawnej mających swoje źródło w prawie do

sądu. Trybunał Konstytucyjny w orzeczeniu o sygnaturze akt P 38/08⁷ stwierdził, że: „ustawodawca nie tylko nie może wyłączyć kontroli sądowej nad postępowaniem toczącym się przed pozasądowym organem, który wydaje akt kształtujący sytuację prawną podmiotu konstytucyjnych praw i wolności, ale jest zobowiązany do ukształtowania tego postępowania, aby zagwarantować: a) możliwość bycia wysłuchanym; b) jawność jako zasadę; c) udział podmiotu, którego to postępowanie dotyczy; d) ujawnienie w sposób czytelny motywów uzasadniających rozstrzygnięcie, które umożliwia ewentualną jego weryfikację przez sąd.”

W tym miejscu należy wskazać, że sama procedura rozpoznania skargi na czynności komornika przez referendarza sądowego nie jest przedmiotem niniejszego postępowania. Co więcej, jej ukształtowanie na wzór postępowania przed sądem oraz prawny i ustrojowy status referendarza sądowego, jako organu uprawnionego do wykonywania licznych zadań z zakresu ochrony prawnej, potwierdzony w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego⁸, nie podważają *a limine* wymienionych powyżej gwarancji wynikających z prawa do sądu.

W doktrynie zauważa się, iż przepis regulujący ogólne kwestie poświęcone zaskarżalności postanowień wydanych przez referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym jest niezbędny wobec dającej się zaobserwować tendencji ustawodawczej zmierzającej w kierunku zwiększenia kompetencji referendarzy sądowych. Tendencja ta jest tym bardziej uzasadniona swoistą cechą postępowania egzekucyjnego, w którym sąd nie wykonuje zadań z zakresu „wymierzania sprawiedliwości”. W postępowaniu tym sąd nie rozstrzyga „sporów o prawo”, lecz sprawuje nadzór nad czynnościami komornika oraz wykonuje pewne czynności egzekucyjne, zastrzeżone dla niego w przepisach k.p.c. Wobec powyższego przyznanie referendarzom sądowym kompetencji do wykonywania czynności egzekucyjnych dotychczas zastrzeżonych dla sądów nie budzi zastrzeżeń konstytucyjnych.⁹

⁷ Wyrok z 12 maja 2011 r. opubl. OTK-A 2011/4/33.

⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 marca 2012 r., sygnatura akt P 39/10, opubl. OTK-A 2012/3/26; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 maja 2011 r. sygnatura akt P 38/08, opubl. OTK-A 2011/4/33.

⁹ J. Derlatka, „Skarga na postanowienie referendarza sądowego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym”, s. 3, [w:] A. Marciniak (red.), Sądowe postępowanie egzekucyjne. Zasadnicze kierunki zmian z 2016 rok: , Sopot 2017.

Nadto skarga na czynności komornika nie wszczyna nowego postępowania w ramach fazy egzekucyjnej, ma natomiast charakter wypadkowy wobec całego postępowania egzekucyjnego¹⁰. Niemniej tak, jak w przypadku niniejszej sprawy, dotyczy ona czynności skierowanych do majątku dłużnika, których dokonanie może mieć daleko idące skutki, a ewentualny błąd po stronie organu egzekucyjnego oraz sprawującego nad nim nadzór referendarza sądowego nie będzie mógł zostać naprawiony w ramach kontroli sądowej. Zgodnie z art. 398²² § 1 k.p.c. w związku z art. 767⁴ § 1 k.p.c. możliwość przesunięcia tak zakreślonej sprawy wypadkowej na etap sądowy została wyłączona.

W przypadku egzekucji z wierzytelności przysługującej dłużnikowi wobec osób trzecich, na mocy art. 896 § 1 k.p.c. komornik zajmuje wierzytelność. W celu zajęcia komornik między innymi zawiadomi dłużnika, że nie wolno mu odbierać żadnego świadczenia ani rozporządzać zajęętą wierzytelnością i ustanowionym dla niej zabezpieczeniem oraz wezwie dłużnika wierzytelności, aby należnego od niego świadczenia nie uiszczal dłużnikowi, lecz złożył je komornikowi lub na rachunek depozytowy Ministra Finansów. Skarga na wspomnianą czynność komornika nie będzie prowadziła do wydania orzeczenia kończącego postępowanie egzekucyjne lub jego część, a jedynie zamknie ten konkretny etap w toku działań egzekucyjnych.¹¹

Z kolei, jeżeli chodzi o czynność komornika polegającą na zarządzeniu sprzedaży udziałów należących do dłużnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, to na tle niniejszej sprawy dokonywana jest ona w pierwszej kolejności na podstawie art. 185 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm., zwanej dalej: „k.s.h.”). Regulacja ta dotyczy sytuacji sprzedaży udziałów w ramach egzekucji, gdy umowa spółki uzależnia zbycie udziałów od zgody spółki lub w inny sposób ogranicza ich zbycie. Wówczas spółka ma prawo przedstawić osobę, która nabędzie udział za cenę, jaką określi sąd rejestrowy po zasięgnięciu, w miarę potrzeby, opinii biegłego (§ 1). Spółka powinna w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia jej przez sąd rejestrowy o zarządzeniu sprzedaży, zgłosić wniosek o przeprowadzenie w tym trybie wyceny udziału (§ 2). Jeżeli w terminie określonym w § 2 spółka nie wystąpi z wnioskiem o przeprowadzenie

¹⁰ G. Julke, „Skarga na czynności komornika po zmianach przepisów Kodeksu postępowania cywilnego”, s. 3, [w:] A. Marciniak (red.), Sądowe postępowanie egzekucyjne. Zasadnicze kierunki zmian z 2016 rok: , Sopot 2017.

¹¹ Postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 lipca 2006 r., sygnatura akt IV CNP 25/06; z 20 lipca 2007 r., sygnatura akt I CNP 24/07; z 21 grudnia 2007 r., sygnatura akt II CNP 206/07.

wyceny udziału albo jeżeli w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia spółki o ustaleniu ceny nabycia osoba wskazana przez spółkę nie wpłaci komornikowi sądowemu ustalonej ceny, udziały będą sprzedane w trybie przewidzianym w przepisach egzekucyjnych (§ 3).

Także w przypadku tej czynności komornika oraz rozstrzygnięcia wydanego w związku z rozpoznaniem skargi na tę czynność można wskazać, że nie prowadzi ona do definitywnego zakończenia procesu zbycia udziałów, jednakże zapoczątkowuje go i w sytuacji, gdy spółka postąpi zgodnie z trybem określonym w art. 185 k.s.h. dojdzie do definitywnego przesunięcia majątkowego po stronie dłużnika i zbycia udziałów. Zatem w myśl przedstawionych kryteriów kwalifikowania orzeczenia w sprawie skargi na czynności komornika, także w tym przypadku nie mamy do czynienia z postanowieniem kończącym postępowanie egzekucyjne lub jego część. Niemniej czynność ta może mieć definitywny skutek w sferze majątkowej dłużnika.

Jeżeli wyłączona jest jednak możliwość poddania powyższych rozstrzygnięć referendarzy sądowych pod kontrolę sądową, należy zastanowić się, czy na innym etapie postępowania egzekucyjnego nie występuje tego rodzaju możliwość. Ukończenie egzekucji jest stwierdzane postanowieniem. Jeżeli zakończenie egzekucji następuje w wyniku jej umorzenia, zakończenie postępowania następuje przez wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania, a w razie umorzenia z mocy samego prawa – przez wydanie postanowienia o kosztach postępowania (art. 824 i art. 825 k.p.c.).¹² Postanowienia te mogą być wydane przez komornika albo sąd. Na postanowienie sądu co do umorzenia postępowania przysługuje zażalenie (art. 828 k.p.c.). Chodzi przy tym o zażalenie na postanowienie wydane przez sąd, działający jako organ egzekucyjny, jak i na postanowienie sądu działającego, jako organ nadzoru nad komornikiem (759 § 2 k.p.c.), a także rozstrzygające skargę na postanowienie komornika w przedmiocie zawieszenia lub umorzenia postępowania.¹³

Natomiast w przypadku wyegzekwowania świadczenia, ukończenie postępowania egzekucyjnego komornik stwierdza postanowieniem, rozstrzygając o kosztach (art. 816 § 3 k.p.c.).

¹² T. Szanciło (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 506–1217. Tom II. Wyd. 2, Warszawa 2023.

¹³ Tamże.

Z treści przepisów nie wynika, by postanowienia wydawane w związku z zakończeniem egzekucji wprost odnosiły się do przebiegu wcześniej podjętych czynności egzekucyjnych, natomiast stwierdzają zakończenie postępowania, mogą także rozstrzygać o kosztach egzekucji. Nie powinno zatem budzić wątpliwości, iż od tych rozstrzygnięć, niezależnie czy będą one wydane przez komornika, sąd czy referendarza sądowego przysługuje ostatecznie zażalenie do sądu. Natomiast ewentualne zaskarżenie w tym trybie do sądu wcześniejszego rozstrzygnięcia referendarza sądowego w sprawie wpadkowej, wymagałoby odpowiedniego zastosowania instytucji z art. 380 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a więc żądania w zażaleniu na postanowienie o ukończeniu postępowania egzekucyjnego rozpoznania postanowienia referendarza sądowego w przedmiocie skargi na czynności komornika, które nie podlegało zaskarżeniu w drodze zażalenia do sądu, a miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy.

Jednakże skoro istotą skargi na czynności komornika w ogóle, a także w przypadkach objętych niniejszą sprawą, jest sprawowanie kontroli nad działaniami organu egzekucyjnego oraz bieżące korygowanie naruszeń w podejmowanych czynnościach egzekucyjnych, to przesunięta w czasie reakcja na tego rodzaju ewentualne naruszenia może być nieadekwatna w stosunku do celów tej instytucji.

W doktrynie zauważa się, że sąd w postępowaniu egzekucyjnym rozpoznając środki zaskarżenia realizuje w ten sposób nadzór judykacyjny nad postępowaniami egzekucyjnymi prowadzonymi przez komorników.¹⁴ Jednocześnie przekazanie do kompetencji referendarzy sądowych rozpoznawania skarg na czynności komornika, nie oznacza, iż nie korzystają one z gwarancji wynikających z prawa do sądu, w tym do efektywnej kontroli sądowej, możliwej do zainicjowania w czasie odpowiednim do podjęcia ewentualnych koniecznych działań korygujących.¹⁵

Zdaniem Rzecznika, oceny tej nie zmienia fakt, iż czynności te podejmowane są w związku z wykonywaniem przez komornika sądowego przymusu państwowego w celu wyegzekwowania prawomocnego orzeczenia sądowego. Oczywiście jest, iż w wyniku prowadzenia postępowania egzekucyjnego dojdzie do faktycznych zmian w stanie majątkowym dłużnika, jednakże po to został ustanowiony nadzór sądowy nad czynnościami komornika, aby w trakcie niejednokrotnie skomplikowanego procesu

¹⁴ T. Szanciło (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 506–1217. Tom II. Wyd. 2, Warszawa 2023.

¹⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego sygnatura akt P 38/08, opubl. OTK-A 2011/4/33.

egzekwowania należności nie doszło do naruszeń prawa. Funkcja ta została powierzona sądom. Jeżeli jednak wykonują ją referendarze sądowi to nie powinno to prowadzić do ograniczenia kontrolnej funkcji sądu wobec rozstrzygnięć kształtujących sytuację podmiotów prawa, wydawanych przez organy pozasądowe. Należy zatem przyjąć, że w ramach prawa do sądu, w jego drugiej postaci, to jest w funkcji ochrony prawnej, mieści się także możliwość poddania każdego rozstrzygnięcia referendarza sądowego w zakresie skargi na czynności komornika pod ostateczną kontrolę sądu. Stanowisko to jest zgodne z ugruntowanym orzecnictwem Trybunału Konstytucyjnego dotyczącym gwarancji zawartych w prawie do sądu, gdy o sprawach o charakterze wpadkowym, będących czynnościami z zakresu ochrony prawnej, orzeka referendarz sądowy.

Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi, jak we wstępie.

(-) Marcin Wiącek
(podpis na oryginale)

Załączniki: 5 odpisów